

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЧЕРНЕНКО Наталія Іванівна

УДК 378.147:656.61

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНДРАГОГІЧНОГО ПІДХОДУ У
ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ РОБІТНИКІВ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Херсон – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Комунальному вищому навчальному закладі «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор
член-кореспондент НАПН України, **Голобородько Євдокія Петрівна**,
Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради, професор кафедри
педагогіки, менеджменту освіти й інноваційної
діяльності, Херсон

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, кандидат технічних
наук, професор

Шерман Михайло Ісаакович, професор кафедри
інформатики, програмної інженерії та економічної
кібернетики Херсонського державного
університету, м. Херсон

кандидат педагогічних наук, доцент, **Гуренкова
Ольга Володимирівна**, заступник декана
факультету судноводіння Київської державної
академії водного транспорту імені гетьмана Петра
Конашевича-Сагайдачного, м.Київ

Захист відбудеться « 26 » травня 2016 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 67.051.02 в Херсонському державному університеті за адресою: 73000, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня, 27, ауд. № 256.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Херсонського державного університету: 73000, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня, 27. та на офіційному сайті Херсонського державного університету.

Автореферат розіслано « 26 » квітня 2016 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В.В. Денисенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У процесі динамічних соціально-економічних змін, що відбуваються на сучасному етапі розвитку українського суспільства, пріоритетним напрямом професійної освіти є підвищення якості підготовки майбутніх фахівців, здатних оперувати власними знаннями, активно діяти, оперативно приймати рішення, змінюватися та навчатися відповідно до нових потреб ринку праці. На це зосереджено увагу в Законі України «Про освіту», Національній доктрині розвитку освіти в Україні в XXI ст., Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки.

Необхідність підвищення рівня професійної компетентності майбутніх робітників морського транспорту визначено вимогами Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (International Convention on Standards of Training Certification and Watchkeeping for Seafarers), в якій зазначено перелік компетентностей і знань, якими повинні володіти майбутні робітники морської галузі для виконання складних операцій в екстремальних умовах та передбачена підготовленість слухачів до фізичних, моральних і психологічних навантажень, що обумовлює необхідність формування у процесі навчання професійно важливих якостей.

Отже, тема професійної освіти дорослих сьогодні є актуальною, оскільки наше суспільство влаштоване таким чином, що для активної участі в житті країни й соціуму сьогодні недостатньо отримати базову освіту, потрібне безперервне вдосконалення професійних навичок (навчання протягом усього життя), що є основою професійної освіти та першочерговим завданням андрагогіки. У цьому контексті особливо важливою постає проблема оновлення змісту післядипломної освіти робітників морського транспорту на засадах андрагогічного підходу до професійної підготовки, яка потребує розробки нових методів, організаційних форм роботи для слухачів та викладачів і є досить актуальною у зв'язку з сучасними тенденціями розвитку і глобалізації світової транспортної системи.

Професійну підготовку та підвищення кваліфікації фахівців у післядипломній освіті розглядали такі вчені як Ю. Бабанський, В. Беспалько, В. Бондар, Є. Голобородько, І. Жорова, А. Зубко, Н. Ничкало та ін.

На методичному рівні проблема формування професійної компетентності досліджувалася С. Бондарем, А. Бремусом, О. Гулай, О. Гуренковою, Е. Зеєром, А. Марковою, М. Орловою, Г. Селевко, С. Сисоевою, І. Тараненко, В. Шарко та ін.

Проблеми самоосвіти й навчання дорослих, зокрема, обґрунтування змісту діяльності дорослих висвітлені у працях: С. Вершловського, М. Громкової, П. Джарвіса, С. Змейова, І. Зязюна, І. Колесникової, А. Кукуєва, Л. Лук'янової, М. Ноулза, Н. Протасової, К. Роджерса, Л. Сігаєвої, Р. Сміта, В. Шарко та інших.

Питання використання андрагогічних принципів навчання знайшли відображення в дослідженнях таких українських науковців: Б. Годзевський, Л. Даниленко, Н. Клокар, Л. Набока, В. Олійник, О. Пехота, В. Пуцов, А. Старєва. Андрагогічний підхід українськими дослідниками визнається як необхідна умова успішної професійної освіти.

У межах досліджуваної проблеми питанням процесу формування професійно важливих якостей майбутніх моряків присвячено роботи М. Бабишеної, О. Безбаха,

Т. Зайцевої, В. Онищука, М. Кулакової, І. Сокола, М. Шермана та ін. Так, М. Бабишена розглядала формування професійно значущих якостей майбутніх суднових офіцерів у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін, М. Кулакова аналізувала готовність до професійної діяльності майбутніх фахівців у вищих морських навчальних закладах, Т. Зайцева досліджувала проблему з позиції самоменеджменту психофізичних станів моряка, І. Сокол розробляв питання формування професійної компетентності майбутніх судноводіїв у процесі вивчення фахових дисциплін, М. Шерман здійснював науковий пошук у межах підвищення інформаційної культури майбутніх судноводіїв.

Але, незважаючи на значну кількість наукових праць і публікацій, в яких висвітлюються питання становлення та розвитку освіти дорослих, досліджень, пов'язаних з обґрунтуванням педагогічних умов реалізації андрагогічного підходу у професійній підготовці кваліфікованих робітників морського профілю, ще бракує. Недостатньо висвітлені питання формування професійно важливих якостей у процесі навчання рядового складу робітників морської галузі. Оскільки робота моряків є однією з найскладніших і суспільно значущих видів діяльності, до цього профілю пред'являють особливі вимоги у зв'язку з екстремальністю, високою динамікою й напруженістю, системою обмежень особистості. Тому постає необхідність у розробці структури найбільш значущих для осіб рядового складу груп якостей, на які потрібно орієнтуватися під час професійної підготовки кваліфікованих робітників морського транспорту.

Також у системі професійної підготовки кваліфікованих робітників морського транспорту мають місце суперечності між:

- практикою навчання дорослих, яка набула поширення в усьому світі, в якій використовувалися інші, ніж для дітей, підходи до організації навчання, і теоретичним осмисленням та обґрунтуванням цих підходів;

- швидкими змінами соціально-економічних умов життя, наявністю у ньому кризових явищ і дезорієнтацією в цих умовах дорослих людей та їх неспроможністю адаптуватися до нових життєвих ситуацій;

- зростанням потреби в удосконаленні різних параметрів освіти й відсутністю програм, проектів, спрямованих на розвиток професійно важливих якостей (ПВЯ) у процесі навчання робітників морського транспорту, які б дозволили значно підвищити ефективність їхньої підготовки.

Потреба в розбудові системи освіти дорослих, недостатнє висвітлення умов реалізації андрагогічного підходу у професійній підготовці робітників морського транспорту та суперечності в системі професійної підготовки кваліфікованих робітників зумовили вибір теми дослідження: **«Педагогічні умови реалізації андрагогічного підходу у професійній підготовці робітників морського транспорту»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи є складовою науково-дослідної роботи кафедри педагогіки і психології Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради «Теоретико-методологічні основи вдосконалення системи освіти та її кадрового забезпечення» (державний реєстраційний № 0104U010624). Тему дисертації затверджено вченою радою Комунального вищого

навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (протокол № 01 від 21.01.2011 р.), узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 04 від 26.04.2011 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці моделі професійної підготовки робітників морського транспорту, а також педагогічних умов її впровадження в післядипломній освіті.

Для досягнення визначеної мети було сформульовано такі **завдання**:

1. Визначити теоретичні засади реалізації андрагогічного підходу до професійної підготовки осіб рядового складу робітників морського транспорту в післядипломній освіті.

2. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній літературі та нормативних документах, визначити найбільш суттєві професійно важливі якості кваліфікованих робітників морського профілю та обґрунтувати педагогічні умови реалізації андрагогічного підходу у процесі їх формування.

3. Конкретизувати критерії та показники рівнів сформованості професійно важливих якостей робітників морського транспорту в післядипломній освіті.

4. Розробити та експериментально перевірити модель професійної підготовки осіб рядового складу та умови реалізації андрагогічного підходу в процесі формування професійно важливих якостей зазначеної категорії робітників морського транспорту.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка робітників морського транспорту в післядипломній освіті.

Предмет дослідження – педагогічні умови реалізації андрагогічного підходу в процесі формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту в межах загальнопрофесійної післядипломної підготовки.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що професійна підготовка робітників морського транспорту рядового складу буде ефективнішою, якщо організація професійного навчання здійснюватиметься відповідно до *моделі*, розробленої на засадах андрагогічного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного, системного підходів, та якщо в процесі підготовки реалізувати такі педагогічні умови: 1) забезпечення мотивації слухачів до формування професійно важливих якостей, що сприятиме їхньому саморозвитку, самовихованню й самовдосконаленню; 2) оптимізація навчального процесу: спрямування змісту дисциплін професійної підготовки на формування компонентів професійно важливих якостей, упровадження в навчально-виховний процес інноваційних методів і форм, що стимулюють активність слухачів до формування професійних особистісних якостей; 3) орієнтація професійної підготовки робітників морського транспорту на вимоги міжнародних стандартів щодо професійної компетентності як чинника формування конкурентоспроможності на ринку праці; 4) включення до навчального плану спецкурсу, який забезпечить формування органічної єдності психологічних, фахових знань слухачів про комплекс і сутність професійно важливих якостей, системність і цілісність яких посилена міжпредметною інтеграцією та координацією.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань і перевірки гіпотези дослідження використано комплекс сучасних загальнонаукових методів:

1) *теоретичних*: контент-аналіз нормативної документації та методичних матеріалів для з'ясування реального стану професійної підготовки робітників морського транспорту (п. 2.1); аналіз, синтез, порівняння, зіставлення теоретичних положень, викладених у філософській, психолого-педагогічній і методичній літературі та практичного досвіду викладання загальноосвітніх дисциплін у морських навчальних закладах з метою визначення результативних підходів до вирішення проблеми (п.п. 1.1-1.3); абстрагування, узагальнення та синтез – для обґрунтування педагогічних умов реалізації андрагогічного підходу (п. 2.4); моделювання – для розробки моделі професійної підготовки робітників морського транспорту (п. 2.3);

2) *емпіричних*: педагогічне спостереження за навчально-виховним процесом, експертне оцінювання, анкетування, інтерв'ювання, опитування, бесіди – з метою виявлення рівнів сформованості професійно важливих якостей у слухачів; педагогічний експеримент для перевірки результативності розробленої моделі професійної підготовки робітників морського транспорту та педагогічних умов реалізації андрагогічного підходу у процесі формування професійно важливих якостей у межах загальнопрофесійної підготовки (п. 1.2, 2.2, 3.1, 3.2.);

3) *статистичних*: статистична обробка результатів дослідно-експериментальної роботи; інтерпретація (для встановлення достовірності та репрезентативності отриманих результатів, кількісного і якісного аналізу експериментальних даних), графічне зображення результатів (п.п. 3.1, 3.2).

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Приватного вищого навчального закладу «Інститут післядипломної освіти «Одеський морський тренажерний центр» і двох його філій Херсонської та Севастопольської з дорослою категорією суб'єктів навчання з метою оновлення знань, умінь і навичок на основі здобутої раніше освіти (перепідготовка). Слухачі раніше не мали робітничої кваліфікації та здобували професійно-технічну освіту за напрямками підготовки: матрос, моторист (машиніст), електрик судновий (професійне навчання, спрямоване на оволодіння іншою професією працівниками, які здобули первинну професійну підготовку). Також дослідження проводилося на базі Херсонської державної морської академії з курсантами, які в межах спеціалізації в якості слухачів отримували додаткову професійну освіту на курсах професійно-технічного навчання для забезпечення відповідного рівня кваліфікації, необхідного для продуктивної професійної діяльності під час проходження виробничої практики (профільна спеціалізована підготовка з метою набуття здатності виконувати окремі завдання та обов'язки, що мають особливості в межах спеціальності), оскільки згідно статті ст. 47 Закону України «Про освіту» післядипломна освіта – це вдосконалення професійної підготовки осіб, шляхом поглиблення, розширення та оновлення їх знань, умінь і навичок на основі здобутої раніше освіти та практичного досвіду, що включає спеціалізацію, перепідготовку та підвищення кваліфікації.

На базі Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради із викладачами загальноосвітніх дисциплін професійно-технічних навчальних закладів, які в якості слухачів проходили курси підвищення кваліфікації, проводилося консультування з питань використання андрагогічного підходу у професійній підготовці кваліфікованих

робітників; участь у семінарах, тренінгах щодо умов реалізації андрагогічного підходу.

На різних етапах дослідження експериментальною роботою було охоплено 338 осіб, з них: 30 викладачів та 8 майстрів виробничого навчання, 300 слухачів вищезазначених навчальних закладів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- *створено та експериментально перевірено* модель професійної підготовки робітників морського транспорту, побудовану на засадах андрагогічного, компетентнісного, особистісно-діяльнісного та системного підходів;

- *обґрунтовано* педагогічні умови реалізації андрагогічного підходу під час організації професійного навчання робітників морського транспорту в закладах післядипломної освіти;

- *визначено* комплекс професійно важливих якостей, яким має володіти робітник морського транспорту та компоненти сформованості цих якостей: *мотиваційний* (мотивація до навчання, прагнення до самоосвіти й саморозвитку), *когнітивний* (знання про комплекс і сутність професійно важливих якостей), *діяльнісний* (уміння об'єктивно оцінити свій рівень сформованості професійно важливих якостей), критерії (теоретична готовність, практична готовність, мотиваційний) та рівні (високий, середній, низький);

- *уточнено* сутність базових понять: «професійно важливі якості», «компетентність», «професійна компетентність», «робітник морського транспорту», «професійне навчання», «андрагогічний підхід до підготовки робітників морського транспорту».

Подальшого розвитку набули питання змісту, методів, прийомів, засобів та форм організації навчання робітників морського транспорту; розроблення системи критеріїв, яка дозволить об'єктивно оцінити готовність робітників морського транспорту до професійної діяльності в сучасних умовах.

Практичне значення дослідження полягає в **розробці** моделі професійної підготовки рядового складу робітників морського транспорту. Оновлено й удосконалено зміст навчальних предметів загальнопрофесійного циклу: професійна підготовка, спрямована на формування компонентів професійно важливих якостей; упроваджено в навчально-виховний процес інноваційні методи й форми, що стимулюють активність слухачів до формування професійно важливих якостей.

Розроблено та апробовано програму спецкурсу «Формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту: теорія та практика», що передбачає планомірне включення елементів професійної підготовки робітників морського транспорту до навчальних дисциплін загальнопрофесійного циклу: «Основи правових знань» (складання морського контракту), «Основи галузевої економіки» (розрахунок вигідності морських перевезень вантажу), «Інформаційні технології» (використання Інтернет-ресурсів для пошуку вакансій на сайтах судноплавних компаній, застосування тренажерів для відпрацювання навичок несення вахти в машинно-котельному відділенні й на центральному посту керування сучасного судна), «Техніка пошуку роботи» (проходження співбесіди з роботодавцем, складання резюме та заповнення анкети для моряка (Seamen's application form)). У програмі відбито також впровадження різноманітних видів

розвивально-корегувального інформування у вигляді тематичних бесід, консультативних зустрічей, ситуативних вправ, сюжетно-рольових ігор, тренінгів, спрямованих на поглиблення усвідомленості слухачами сутності і змісту обраної професії, спрямованості на фахову діяльність.

Фактичний матеріал, теоретичні положення та висновки можуть бути застосовані у процесі вдосконалення системи відбору кандидатів на навчання до морських навчальних закладів та на роботу за контрактом. У процесі дослідження сформульовано ряд пропозицій, які можуть бути використані під час внесення змін і доповнень до Державних стандартів з питань підготовки робітників морського транспорту, удосконалення навчального процесу щодо підготовки та підвищення кваліфікації викладачів.

Основні положення дослідження за вказаною темою впроваджено автором у навчальний процес низки вищих навчальних закладів України: Херсонської філії приватного вищого навчального закладу “Інститут післядипломної освіти “Одеський морський тренажерний центр”(акт впровадження № 05 від 09.09.2013 р.); Приватного вищого навчального закладу “Інститут післядипломної освіти “Одеський морський тренажерний центр”(акт впровадження № 184 від 06.12.2013 р.); Севастопольської філії приватного вищого навчального закладу “Інститут післядипломної освіти “Одеський морський тренажерний центр”(акт впровадження № 01 від 14.01.2014 р.); Херсонської державної морської академії (акт впровадження № 10 від 23.10.2015 р.); Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (акт впровадження № 01- 23/573, від 30.11.2015 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечується методологічною обґрунтованістю концептуальних положень; використанням комплексу взаємопов’язаних методів, які відповідають меті, предмету й завданням дослідження; аналізом значної кількості науково-методичних джерел; якісним та кількісним аналізом отриманого експериментального матеріалу й багаторічною апробацією результатів; підтвердженням ефективності авторської моделі професійної підготовки робітників морського транспорту щодо формування професійно важливих якостей; позитивними результатами впровадження висновків і рекомендацій дослідження в освітню практику.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження оприлюднено в доповідях та виступах на конференціях і науково-методичних семінарах різного рівня: **міжнародних:** «Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти» (м. Херсон, 2011 р.); «Психолого-педагогічні засади діяльності фахівця: історія, теорія, практика» (м. Херсон, 2013 р.); «Психолого-педагогічні засади діяльності фахівця: історія, теорія, практика», (м. Херсон, 2014 р.); «Напрями й механізми удосконалення викладання у сучасному Вузі», (м. Мінськ, Республіка Білорусь, 2014 р.); «Сучасні інформаційні та інноваційні технології на транспорті» (м. Херсон, 2015р.); «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (м. Суми, 2015 р.); «Проблеми і перспективи розвитку освіти» (м. Київ, 2016 р.); **всеукраїнських:** «Проблема розвитку післядипломної педагогічної освіти у сучасному суспільстві» (м. Херсон, 2011 р.); «Ян Амос Коменський – великий педагог минулого (до 420-річчя від дня народження)» (м. Херсон, 2012 р.);

«Виховання громадянина-патріота в педагогіці В.О. Сухомлинського та сучасній освітній практиці» (м. Кіровоград-Павлиш, 2012 р.); «Андрагогічні засади післядипломної освіти» (м. Кіровоград, 2015 р.); «Зарубіжна та українська культура: питання теорії, історії, методики» (м. Херсон, 2015 р.), «Психолого-педагогічні та політичні проблеми у трансформаційних процесах українського суспільства» (м. Херсон, 2015 р.); **регіональних:** «Наукова-педагогічна діяльність Є.П.Голобородько, доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента, НАПН України» (м. Херсон, 2010 р.); «Формування компетентностей обдарованої особистості в системі освіти» (м. Севастополь, АР Крим, 2012 р.); «Виховання щасливої особистості у вимірі соціокультурних викликів» (м. Херсон, 2014 р.); **обласних:** «Морально-етичне виховання дітей і молоді у контексті сучасних глобалізаційних процесів» (м. Херсон, 2012 р.); «Педагогіка К.Д. Ушинського: історія і сьогодення» (м. Херсон, 2014 р.); «Актуальні проблеми сучасної освіти» (м. Херсон, 2016 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження знайшли відображення у 18 одноосібних публікаціях, з яких: 6 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в зарубіжному науковому фаховому виданні, 11 статей в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (282 найменування, з них 13 – іноземною мовою). Робота містить 9 додатків на 29 сторінках, 24 таблиці, 9 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 282 сторінки, з них основного тексту – 198.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і ступінь розкриття проблеми дисертаційної роботи; визначено її мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, охарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення роботи; подано відомості про апробацію основних положень та отриманих результатів наукового пошуку, наведено інформацію про структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні передумови професійної підготовки робітників морського транспорту в системі післядипломної освіти»** охарактеризовано поняттєво-категоріальний апарат дослідження, визначено психолого-педагогічні проблеми професійної підготовки робітників морського транспорту, висвітлено методологічні основи професійної підготовки робітників морського транспорту.

На підставі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури, наукових праць Ю. Александрова, С. Геллерштейна, І. Баклицького, Є. Климова, М. Корольчука О. Істоміної, П. Криворучко, В. Крутецького, В. Мясичева, М. Орлової, О. Романовської, Ю. Стенько, І. Шпільрейна визначено, що для виконання професійних обов'язків в екстремальних умовах майбутній робітник морського транспорту повинен не тільки мати достатній рівень знань, умінь і навичок, а також бути підготовленим до фізичних, моральних і психологічних навантажень, що обумовлює необхідність формування в процесі навчання професійно важливих якостей.

Грунтуючись на висновках учених про те, що оптимальна кількість якостей, котра забезпечить можливість планомірного й ефективного їх формування у процесі навчання майбутнього фахівця, складає п'ять – сім якостей, та на підставі результатів аналізу анкетування слухачів і викладачів встановлено комплекс професійно важливих якостей, яким має володіти робітник морського транспорту. Найактуальнішими професійно важливими якостями робітника морського транспорту визначено: інтерес до професії, прагнення до особистісного та професійного самовдосконалення, вимогливість до себе, відповідальність за результати своєї праці, стійкість у стресових ситуаціях, уважність і неконфліктність.

Оскільки компетентність є показником якості професійної освіти, сформованості професійно важливих якостей, а інтегративна властивість особистості виражається в єдності теоретичної, практичної й особистісної готовності до здійснення професійної діяльності, то у структурі професійної компетентності робітників морського транспорту виділено три взаємопов'язані й взаємозумовлені групи професійно важливих якостей. Першу групу складають *мотиваційні якості*: інтерес до професії, прагнення до особистісного та професійного самовдосконалення. Друга група представлена *професійно-діловими якостями*: вимогливість до себе, уважність та спостережливість, відповідальність за результати своєї праці. До третьої групи відносяться *психологічні якості*: неконфліктність, стійкість у стресових ситуаціях.

Враховуючи наукові розробки М. Бабишеної, О. Безбаха, О. Зубрової, В. Марищука, В. Онищука, О. Скрябіна, С. Філіппова, М. Шермана щодо класифікації професійно важливих якостей, уточнено зміст сформованості професійно важливих якостей робітників морського транспорту. Структурними компонентами означених якостей є взаємопов'язані компоненти: *мотиваційний, когнітивний, діяльнісний*. Їх зміст визначається вимогами до професії й особливими умовами праці. Кожен з цих компонентів є складним об'єктом і включає: когнітивний компонент – знання про комплекс і сутність професійно важливих якостей робітника морського транспорту, усвідомлення щодо необхідності їхнього формування для успішної професійної діяльності; діяльнісний компонент – уміння об'єктивно оцінювати свій рівень сформованості професійно важливих якостей, бажання працювати над собою, професійна активність щодо формування та удосконалення цих якостей; мотиваційний компонент - мотивація до навчання, прагнення до самоосвіти й саморозвитку.

У межах дослідження уточнено дефініції, що характеризують зміст професійної підготовки робітників морського транспорту, а саме: «професійна підготовка», «робітник морського транспорту», «компетентність», «професійна компетентність».

З'ясовано, що поняття «робітник морського транспорту» відповідно до нормативних документів, а саме Національного класифікатора України «Класифікатор Професій» ДК 003:2010 (КП), який визначає місце і роль професійної назви роботи в системі класифікаційного угруповання професій; галузевого довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників «Водний транспорт, розділ «Морський транспорт» (Вип. № 67), який встановлює кваліфікаційні розряди робітників згідно зі складністю виконуваних ними робіт, що відносяться до освітньо-кваліфікаційного рівня «кваліфікований робітник». Згідно з Міжнародною Конвенцією ПДНВ «робітники морського транспорту» – це особи рядового

плавскладу, які несуть навігаційну, машинну вахти або обслуговують електричне устаткування судна в залежності від займаної посади.

У другому розділі **«Теорія і практика функціонування андрагогічного підходу у професійній підготовці робітників морської галузі»** проаналізовано сучасний стан професійної підготовки робітників морського транспорту; конкретизовано критерії, показники та рівні сформованості професійно важливих якостей; представлено й обґрунтовано модель професійної підготовки робітників морського транспорту; визначено та схарактеризовано педагогічні умови реалізації андрагогічного підходу у професійній підготовці робітників морського транспорту.

У ході проведення аналізу методичного забезпечення професійної підготовки робітників морського транспорту було виявлено основні недоліки в організації професійної підготовки робітників морського транспорту: відсутність навчальних посібників, методичних рекомендацій, тем у робочих навчальних планах, орієнтованих на формування професійно важливих якостей; відсутність методичного забезпечення на рівні сучасних нормативних, організаційних, технічних і технологічних вимог для самостійної роботи слухачів із використанням передового досвіду щодо експлуатації та технічного обслуговування судового обладнання у штатних та екстремальних ситуаціях; слабо виявлені та недостатньо реалізовані міжпредметні зв'язки між дисциплінами загальнопрофесійного та професійно-теоретичного циклів підготовки, що мають бути задіяні у процесі формування професійно важливих якостей і професійної компетентності; викладання дисциплін недостатньо узгоджене з компетентнісною моделлю та завданнями професійного навчання кваліфікованих робітників морського профілю.

Зважаючи на викладене, постає необхідність у розробці моделі професійної підготовки робітників морського транспорту (Рис.1), адже вона виступає як системоутворювальний чинник для відбору змісту освіти й форм його реалізації в навчальному процесі.

Професійна підготовка є специфічним різновидом освіти, який спирається на загальнофундаментальні засади освітнього процесу, водночас істотно доповнює їх конкретними знаннями, що відбивають особливості конкретної професії. У зв'язку з цим є дуже важливим правильно визначити зміст, структуру й етапи професійного розвитку робітників морського транспорту, який покликаний повною мірою розкрити здібності та потенційні можливості моряків і полягає передусім у формуванні професійно важливих якостей; в успішному оволодінні знаннями, уміннями та навичками, необхідними для виконання функціональних обов'язків.

Концептуальними засадами побудови моделі професійної підготовки робітників морського транспорту обрано андрагогічний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний і системний підходи, оскільки андрагогічний підхід сприяє формуванню цілісної особистості; компетентнісний підхід як основа якості навчання забезпечує можливість професійного розвитку; особистісно-діяльнісний надає можливості для оптимального розвитку особистості в процесі результативного оволодіння нею професійними якостями; системний є методологічним способом пізнання педагогічних фактів, процесів. Означені підходи до організації педагогічних процесів мали суттєвий вплив на визначення змісту, форм, методів, засобів навчання і, безумовно, на кінцевий результат.

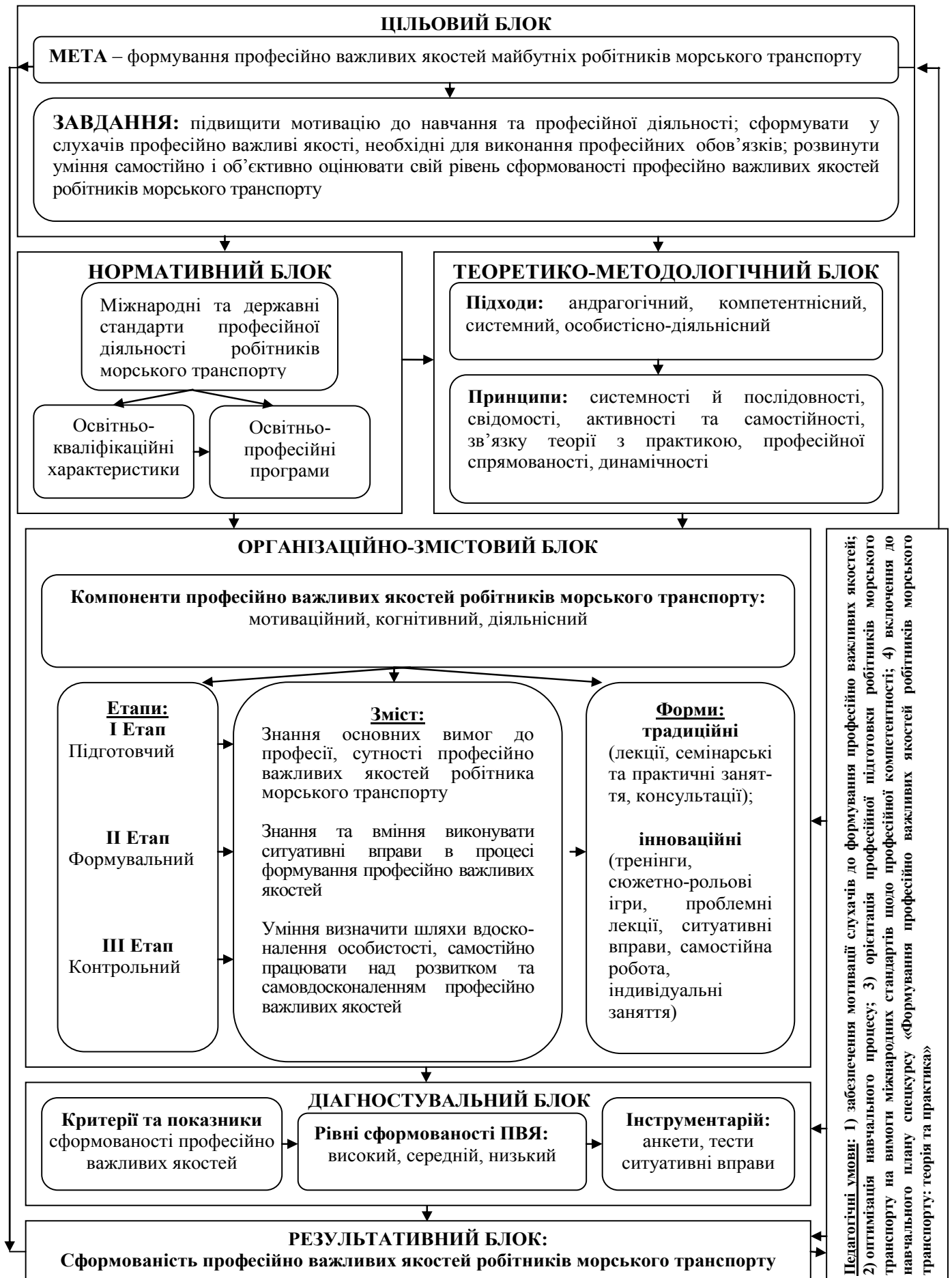

Рис. 1. Модель професійної підготовки робітників морського транспорту

Запропонована модель професійної підготовки робітників морського транспорту включає: цільовий, нормативний, теоретико-методологічний, організаційно-змістовий, діагностувальний і результативний блоки.

Нормативний блок передбачає узгодженість процесу формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту з державними й міжнародними стандартами та програмами, спрямовує розвитку їхньої професійної підготовки на гармонізацію з вимогами міжнародного ринку праці в контексті відповідності переліку сформованих ПВЯ запитам роботодавців.

Теоретико-методологічний блок відображає підходи та принципи, покладені в основу формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту.

Організаційно-змістовий блок забезпечує регулювання змістового наповнення процесу формування професійно важливих якостей на підготовчому, формувальному та контрольному етапах професійної підготовки; визначення форм та засобів навчання відповідно до змістових аспектів; узгодження структурних та часових послідовностей організації навчального процесу, спрямованого на досягнення сформованості мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів. Метою першого етапу – підготовчого – є спонукання слухачів до аналітичної діяльності й прагнення до особистісного та професійного самовдосконалення, формування мотивації до подальшого саморозвитку. Цей процес реалізовувався в межах навчальних предметів загальнопрофесійного циклу: «Основи правових знань», «Основи галузевої економіки», «Інформаційні технології», «Техніка пошуку роботи».

Діагностувальний блок охоплює систему критеріїв та показників сформованості професійно важливих якостей; кількісні методи й показники математичної статистики; якісні рівні сформованості професійно важливих якостей робітників морського транспорту (високий, середній, низький).

Сформованість професійно важливих якостей представляє *результативний блок* моделі.

Розроблена модель узгоджується з логікою навчального процесу і враховує його зміст, умови, навчально-методичне забезпечення, особливості формування професійно важливих якостей майбутніх робітників морського транспорту.

На основі узагальнення теоретичного й практичного досвіду з розробки проблеми формування професійно важливих якостей визначено й обґрунтовано педагогічні умови, що дають змогу реалізації андрагогічного підходу та підвищення ефективності формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту, а саме:

1) забезпечення мотивації слухачів до формування професійно важливих якостей, що сприяє їхньому саморозвитку, самовихованню й самовдосконаленню;

2) оптимізація навчального процесу: спрямування змісту дисциплін професійної підготовки на формування компонентів професійно важливих якостей, упровадження в навчально-виховний процес інноваційних методів і форм, що стимулюють активність слухачів до формування професійно важливих якостей;

3) орієнтація професійної підготовки робітників морського транспорту на вимоги міжнародних стандартів щодо професійної компетентності, як чинника формування конкурентоспроможності на ринках праці;

4) включення до навчального плану спецкурсу, який забезпечує формування органічної єдності психологічних, фахових знань слухачів про комплекс і сутність професійно важливих якостей, системність і цілісність яких посилена міжпредметною інтеграцією та координацією.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка моделі професійної підготовки робітників морського транспорту та педагогічних умов реалізації андрагогічного підходу»** висвітлено організацію і хід педагогічного експерименту з формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту та педагогічних умов реалізації андрагогічного підходу у процесі професійної підготовки; проаналізовано й інтерпретовано результати дослідно-експериментального дослідження ефективності моделі професійної підготовки робітників морського транспорту.

Перша педагогічна умова реалізовувалася шляхом стимулювання інтересу до обраної професійної діяльності та створенням відповідного педагогічного середовища шляхом: постановки проблемних питань, для вирішення яких необхідні певні знання, уміння й навички; виконання ситуативних вправ; залучення слухачів до командної роботи; проведення консультацій провідними фахівцями морської галузі. Реалізація першої педагогічної умови призвела до постійної роботи слухачів над формуванням, розвитком та вдосконаленням професійно важливих якостей, необхідних для успішної професійної діяльності і як наслідок сприяла розвиненню мотивації до самовдосконалення та досягнення наміченої цілі.

Впровадження другої педагогічної умови здійснювалася шляхом упровадження в навчальний процес поряд з традиційними - інноваційних форм, зокрема: проблемних лекцій, лекцій-візуалізацій, лекцій-прес-конференцій, які стимулювали слухачів до пошуку ефективних шляхів вирішення поставлених у ході заняття проблем; практичних занять, організованих у формі дискусій, „круглого столу”, включення в заняття елементів „мозкового штурму”, сюжетно-рольових та ділових ігор, тренінгів, які надавали можливості активізувати знання, набути навичок проведення дискусій, диспутів, реалізувати свій творчий потенціал.

Третя педагогічна умова втілювалася шляхом орієнтації професійної підготовки робітників морського транспорту на вимоги міжнародних стандартів, підвищення якості надання послуг з професійного навчання робітників морського профілю, впровадження в навчальну діяльність системи стандартів якості згідно з Правилами 1/8 «Стандарти якості» Міжнародної Конвенції ПДНВ як запоруки формування професійної компетентності, підвищення рівня їх соціальної й професійної мобільності. До навчальних планів з дисциплін загальнопрофесійної підготовки внесені корективи, зокрема: вивчення діючих державних нормативних документів та актів (Кодекс торговельного мореплавства); конвенцій міжнародних організацій (Міжнародної Морської організації, Міжнародної організації праці). У процесі реалізації третьої педагогічної умови здійснювалися зустрічі з представниками судноплавних компаній, що у свою чергу стимулювало слухачів до набуття необхідних знань щодо змісту і сутності професії, професійно важливих якостей, необхідних для успішної професійної діяльності та конкурентоздатності на ринку праці.

Здійснення четвертої педагогічної умови відбувалося у вигляді різноманітних

видів розвивально-корегувального інформування, тематичних бесід, консультативних зустрічей, ситуативних вправ, сюжетно-рольових ігор, тренінгів і дозволила сконцентрувати професійну підготовку робітників морського транспорту навколо мотиваційно-потребнісної сфери: самосвідомості, спрямованості особистості та адаптаційних можливостей людини як суб'єкта навчання. Включення до навчального плану спецкурсу «Формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту: теорія та практика» сприяло поглибленню усвідомленості слухачами сутності й змісту обраної професії, їхньої спрямованості на здобуття знань, умінь і навичок, необхідних для виконання професійних обов'язків. Це, у свою чергу, в кінцевому результаті підвищило рівень психологічної готовності слухачів до професійної діяльності, що є головним результатом упровадження андрагогічного підходу до професійної підготовки робітників морського транспорту.

У ході проведення експериментальної роботи було забезпечено дотримання вимог щодо застосування статистичних методів обробки результатів: незапланований характер вибірки слухачів експериментальної та контрольної груп (ЕГ, КГ), незалежність учасників експерименту.

Процес підготовки в контрольній та експериментальній групах викладання організовувався одними й тими викладачами, але в КГ навчання здійснювалося згідно з чинною навчальною програмою та використанням традиційних форм, а в ЕГ згідно розробленої моделі підготовки робітників морського транспорту із використанням активних форм навчання та спецкурсу «Формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту: теорія та практика».

Спостереження за навчанням, діагностичний контроль на заняттях, проведення анкетування, тестування щодо рівнів сформованості компонентів професійно важливих якостей дали змогу визначити результативність експерименту.

Перевірка досягнень слухачів в ЕГ і КГ здійснювалась відповідно до визначених рівнів сформованості професійно важливих якостей: високий, середній та низький, при цьому тести, ситуативні завдання були рівнозначними для контрольної й експериментальної груп.

За результатами проведеного контрольного етапу експерименту проаналізовано динаміку змін: в ЕГ кількість слухачів із високим рівнем розвитку мотиваційного компоненту збільшилась на 27,3 %, з середнім - зменшилась на 6 %, а з низьким рівнем зменшилась – на 21,3 %. Відносно сформованості когнітивного компоненту в експериментальній групі кількість слухачів з високим рівнем розвитку зросла на 7,3 %, з середнім рівнем зросла на 8,6%, з низьким рівнем знизилася – на 12,6 %.

Рівні сформованості діяльнісного компоненту залежали від сформованості у слухачів професійно важливих якостей, необхідних для виконання службових обов'язків робітників морського транспорту.

Отже, при формуванні діяльнісного компоненту зміни у показниках підготовки слухачів ЕГ були такими: кількість слухачів з високим рівнем сформованості мотиваційних професійно важливих якостей зросла на 16,7 %, психологічних професійно важливих якостей зросла на 14 %, професійно-ділових ПВЯ зросла на 20 %; кількість слухачів із середнім рівнем сформованості мотиваційних професійно важливих якостей збільшилася на 2,7 %; кількість слухачів із середнім рівнем сформованості психологічних ПВЯ зросла на 6 %; кількість слухачів із середнім

рівнем сформованості професійно-ділових якостей збільшилася на 2,7 %; кількість слухачів із низьким рівнем сформованості мотиваційних ПВЯ зменшилася на 19,4 %; кількість слухачів із низьким рівнем сформованості психологічних якостей зменшилася на 20 %; професійно-ділових якостей зменшилася на 22,7 %. Розподіли слухачів за рівнями сформованості всіх груп професійно важливих якостей наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіли слухачів за рівнями сформованості професійно важливих якостей

Рівні	Компонент діяльнісний	Кількість слухачів/ %					
		Мотиваційні якості		Психологічні якості		Професійно-ділові якості	
Високий	Групи	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
	Етап						
Формувальний етап по завершенню	32	48	29	45	27	52	
Кількість чол./ розбіжність показників у %	+6 чол. (+ 4%)	+ 25 чол. (+ 16,7 %)	+ 10 чол. (+ 6,6 %)	+ 21 чол. (+14 %)	+ 2 чол. (+1,3 %)	+ 30 чол. (+ 20 %)	
Середній	Формувальний етап на початку	80	87	92	89	82	87
	Формувальний етап по завершенню	94	91	98	98	96	91
Кількість чол./ розбіжність показників у %	+14 чол. (+ 9,3 %)	+ 4 чол. (+ 2,7 %)	+ 6 чол. (+ 4 %)	+ 9 чол. (+6 %)	+ 14 чол. (+ 9,3 %)	+ 4 чол. (+ 2,7 %)	
Низький	Формувальний етап на початку	44	40	39	37	43	41
	Формувальний етап по завершенню	24	11	23	7	27	7
Кількість чол./ розбіжність показників у %	20чол. 13,3 %)	-29 чол. (-19,4 %)	-16 чол. (-10,6 %)	- 30 чол. (- 20 %)	- 16 чол. (-10,6 %)	- 34 чол. (-22,7 %)	

Отже, проведене експериментальне дослідження доводить, що розроблена модель професійної підготовки робітників морського транспорту на засадах андрагогічного, компетентнісного, особистісно-діяльнісного та системного підходів є дієвою та ефективною. Реалізація виокремлених та обґрунтованих педагогічних умов допомогла підвищенню рівня сформованості професійно важливих якостей слухачів, що навчалися за експериментальною програмою.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та обґрунтування педагогічних умов реалізації андрагогічного підходу у процесі професійної підготовки робітників морського транспорту. Результати проведеного дослідження дали змогу зробити такі висновки:

1. У процесі наукового пошуку визначено теоретичні засади реалізації андрагогічного підходу, складовими якого є глибоке розуміння суті андрагогічного підходу; розкриття ролі мотиваційної сфери, самосвідомості, спрямованості особистості та адаптаційних можливостей людини як суб'єкта навчання; психолого-педагогічні закономірності професійної підготовки.

На підставі розглянутих андрагогічної і педагогічної моделей окреслені основні андрагогічні принципи, що становлять фундамент теорії навчання дорослих і які

стали основою для розробки педагогічних умов формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту. На базі основних положень андрагогіки побудована навчальна діяльність слухачів, головними характеристиками якої стала: активна роль слухача в освоєнні програм навчання, з одного боку, і спільна діяльність слухача і викладача, з іншого. Використання андрагогічного підходу було дієвим з точки зору організації навчального процесу, урахування вікових, освітніх, соціально-професійних, психологічних та поведінкових особливостей слухачів і дозволило найбільш оптимально спрямувати зміст підготовки на формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту.

2. У процесі аналізу науково-педагогічної літератури й результатів анкетування слухачів та викладачів виокремлені найактуальніші професійно важливі якості робітників морського транспорту, зокрема: інтерес до професії, прагнення до особистісного та професійного самовдосконалення, вимогливість до себе, відповідальність за результати своєї праці, стійкість у стресових ситуаціях, уважність і неконфліктність. Це ті особистісні якості, які в проекції на діяльність робітника морського транспорту набувають статусу професійно важливих і є необхідними для успішного виконання ними професійних обов'язків. Вищезазначені якості розподілено на три взаємопов'язані й взаємозумовлені групи. Першу групу складають **мотиваційні якості**: інтерес до професії, прагнення до особистісного та професійного самовдосконалення. Друга група представлена **професійно-діловими якостями**: вимогливість до себе, уважність та спостережливість, відповідальність за результати своєї праці. Третя група - **психологічні якості**: неконфліктність, стійкість у стресових ситуаціях.

Грунтуючись на аналізі психолого-педагогічних досліджень, практики навчально-виховної роботи, окреслено педагогічні умови, що сприятимуть реалізації андрагогічного підходу та підвищенню ефективності формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту:

- забезпечення мотивації слухачів до формування професійно важливих якостей, що сприяє їх саморозвитку, самовихованню й самовдосконаленню;
- оптимізація навчального процесу: спрямування змісту дисциплін професійної підготовки на формування компонентів професійно важливих якостей, упровадження в навчально-виховний процес інноваційних методів і форм, що стимулюють активність слухачів до формування професійних особистісних якостей;
- орієнтація професійної підготовки робітників морського транспорту на вимоги міжнародних стандартів щодо професійної компетентності як чинника формування конкурентоспроможності на ринку праці;
- включення до навчального плану спецкурсу, який забезпечить формування органічної єдності психологічних, фахових знань слухачів про комплекс і сутність професійно важливих якостей, системність і цілісність яких посилена міжпредметною інтеграцією та координацією.

Виокремлені та обґрунтовані педагогічні умови сприяли реалізації андрагогічного підходу та підвищенню ефективності формування професійно важливих якостей (ПВЯ) робітників морського транспорту.

3. У ході роботи відповідно до визначених компонентів (когнітивного, діяльнісного, мотиваційного) конкретизовано критерії та показники сформованості

професійно важливих якостей робітників морського транспорту: *теоретична готовність* (знання основних вимог до професії; сутності професійно важливих якостей робітника морського транспорту); *практична готовність* (уміння виконувати ситуативні завдання в процесі формування професійно важливих якостей; самостійно і об'єктивно оцінювати свій рівень сформованості ПВЯ, необхідних для професійної діяльності, а також визначати шляхи вдосконалення особистості, самостійно працювати над розвитком та вдосконаленням особистості щодо формування ПВЯ); *мотиваційний критерій* (інтерес до професії, професійна спрямованість, мотивація до навчально-пізнавальної діяльності).

За умов урахування відповідних критеріїв та показників виділено високий, середній та низький рівні сформованості професійно важливих якостей у робітників морського транспорту.

Визначені критерії та показники дали змогу об'єктивно оцінити рівень сформованості професійно важливих якостей у слухачів та визначити шляхи вдосконалення їхнього розвитку у майбутніх робітників морського транспорту.

4. Розроблено й науково обґрунтовано модель професійної підготовки робітників морського транспорту, яка включала взаємопов'язані блоки: цільовий (формулювання мети процесу формування професійно важливих якостей), нормативний (урахування Міжнародних та державних стандартів професійної діяльності), теоретико-методологічний (використання відповідних підходів, принципів навчання), організаційно-змістовий (компоненти та етапи формування професійно важливих якостей у слухачів), діагностувальний (критерії, показники та рівні сформованості професійно важливих якостей майбутніх робітників морського транспорту), результативний (оцінка результатів освітньої діяльності); здійснено її експериментальну перевірку в процесі підготовки слухачів з напряму підготовки «Матрос», «Моторист (машиніст)» «Електрик судновий».

Експериментально доведено, що реалізація андрагогічного підходу та обґрунтованих педагогічних умов значно впливають на ефективність формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту. Так, рівневі показники сформованості ПВЯ у слухачів експериментальної групи протягом проведення дослідно-експериментальної роботи поліпшилися за рахунок істотного збільшення слухачів, які досягли високого і середнього рівня сформованості досліджуваних якостей. Кількість слухачів з високим рівнем сформованості мотиваційних професійно важливих якостей зросла на 16 %, психологічних професійно важливих якостей – 14%, професійно-ділових – на 20%, що підтверджує ефективність розробленої моделі професійної підготовки робітників морського транспорту та умов її впровадження.

Отримані в ході дослідження результати дозволяють уважати, що поставлені завдання виконані і мета дослідження досягнута.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів висвітленої проблеми. Подальшого розроблення потребує проблема моніторингу професійної діяльності робітників морського транспорту на сучасному етапі розвитку освіти, розгляду питань, пов'язаних зі структурними компонентами професійної підготовки; пошуку ефективних методик професійного навчання.

Основний зміст дисертації відбито в таких публікаціях:

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Черненко Н.І. Рольові ігри як ефективна форма підготовки фахівця до професійної діяльності// Педагогічний альманах: Зб. наук. пр./ ред.кол. В.В. Кузьменко та ін. – Херсон.: РПО, 2011. – Вип. 11. – С. 215-219.

2. Черненко Н.І. Використання андрагогічних підходів під час підготовки вчителів до професійної діяльності// Педагогічні науки: Зб. наук. пр. Вип. 58. част. I. – Херсон: Айлант. 2011. – С. – 398-402.

3. Черненко Н.І. Тренінгова форма навчання як невід’ємна складова інноваційного розвитку професійної освіти // Педагогічний альманах: Зб. наук. пр./ ред.кол. В.В. Кузьменко та ін. – Херсон : РПО, 2011. – Вип. 12. – С. 211-215.

4. Черненко Н.І. Педагогічні умови застосування андрагогічної моделі навчання// Збірник наукових праць// Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр./ [редкол. Л.Б. Лук’янова (голова) та ін.]: Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Ніжин: Лисенко М.М., 2013. – Вип. 6. – С. 164-170.

5. Черненко Н.І. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації фахівців морської галузі// Педагогічний альманах: Зб. наук. пр./ ред.кол. В.В. Кузьменко та ін.- Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти, 2013. – Вип. 19. – С. 230-235.

6. Черненко Н.І. Використання тренінгових технологій у процесі підвищення кваліфікації фахівців// Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр./ [редкол.: Т.І. Сущенко (гол. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2015. Вип. 45 (98). – С. 276 – 281.

Статті в зарубіжних наукових виданнях:

7. Черненко Н.И. Использование андрагогических принципов в профессиональной подготовке работников морского транспорта// Научно-практический журнал «Современные научные исследования и инновации», 2015. № 11 [Электрон. ресурс]. Режим доступа: URL: <http://web.snauka.ru/issues/2015/11/60001>.

Матеріали і тези доповідей:

8. Черненко Н.І. Використання ідей професійного навчання доктора педагогічних наук Голобородько Є.П. в системі післядипломної освіти// Науково-педагогічна діяльність Є.П.Голобородько, доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України: матер. регіон. наук.-практ. конф. присвяченої 50-річчю діяльності вченого-педагога (24 вересня 2010)/ За ред. А.М. Зубка, С.Ф. Одайнік та ін. – Херсон: РПО, 2010. - С. 256-259.

9. Черненко Н.І. Використання інтерактивних та інформаційних технологій в професійній підготовці робітників морського транспорту// Інформаційні технології та безпека інформаційно-комунікаційних систем/ зб. матер. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. /Кол.авт./ - Вінниця: Вінницький обл. ін-т післядип. освіти пед. працівників, березень 2012. – С. 285-289.

10. Черненко Н.І. Ідеї навчання протягом життя Яна Амоса Коменського // Ян Амос Коменський – великий педагог минулого (до 420-річчя від дня народження): матер. Всеукр. пед. читань / за заг. ред. В.В.Кузьменко, О.В.Рідкоус. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти, 2012. – С. 97-100.

11. Черненко Н.І. До питань компетентності робітників морської галузі// Формування компетентності обдарованої особистості в системі освіти: мат. наук.-практ. конф., 06-07 липня 2012 року, м. Севастополь.: У 2-х кн. – Кн.1. - К.: Ін-т. обдарованої дитини, 2012. – С. 232-237.

12. Черненко Н.І. Педагогічні основи формування громадянської компетентності робітників морської галузі// Виховання громадянина-патріота в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського та сучасній освітній практиці: зб. матер. Всеукр. наук.-метод. конф., Кіровоград, 20-21.09.2012/ [ред. кол.; за заг. ред. Н.А. Калініченко].– Кіровоград: КОІППО, 2012. – С. 219-222.

13. Черненко Н.І. Використання педагогічних ідей К.Д.Ушинського в професійному розвитку фахівців морської галузі// Педагогіка К.Д.Ушинського: історія та сьогодення: матер. обл. наук.-практ. конф. (15 травня 2014 р., м. Херсон): у 2-х ч. – ч. 2 / за ред. Комінарець Т.В., Кузьменка В.В. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. – С. 224-227.

14. Черненко Н.І. Андрагогічний підхід у професійній підготовці фахівців морської галузі//Психолого-педагогічні засади діяльності фахівця: історія, теорія, практика: зб. матер. II міжнар. наук.-практ. конф. (18-19 вересня 2014р., м. Херсон)/ за ред. Кузьменка, Н.В. Слюсаренко. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. – С . 242-246.

15. Черненко Н.И. Андрагогический подход в подготовке преподавателей как средство совершенствования педагогической деятельности// Актуальные направления и механизмы совершенствования образовательного процесса в высшей школе: матер. междунар. науч.-практ. интернет – конф., Минск, 22-23 октября 2014./БГУ; редкол.: Е.Ф. Карпиевич (отв. ред.) [и др.]. – Минск: БГУ, 2014. - С. 154-159. Режим доступа: <http://elib.bsu.by/nandle/12345678/107297>

16. Черненко Н.І. Педагогічні умови застосування андрагогічного підходу у професійній підготовці фахівців морської галузі// Андрагогічні засади післядипломної освіти: зб. матер. Всеукр. наук.-метод. інтернет-конф., м. Кіровоград, 20.08.2015р./ уклад. О.Е. Жосан. -Кіровоград: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2015. – С. 165-172.

17. Черненко Н.І. Тренінг як складова інноваційного розвитку професійної освіти//Освітні інновації: філософія, педагогіка, психологія: зб. матер. II міжнар. наук.-практ. конф., 3 грудня 2015 року: у 4 ч. – Суми: видавничо-виробниче підприємств. «Мрія», 2015. – Ч. 2. – С. 163-166.

18. Черненко Н. І. Модель професійної підготовки робітників морського транспорту / Н.І. Черненко // «Проблеми і перспективи розвитку освіти» (м. Київ, 25-26 березня 2016 р.). — Херсон: Видавничий дім "Гельветика", 2016. – С. 115-118.

АНОТАЦІЯ

Черненко Н.І. Педагогічні умови реалізації андрагогічного підходу у професійній підготовці робітників морського транспорту. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти. - Херсонський державний університет, Херсон, 2016 р.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі організації професійного

навчання робітників морського транспорту на засадах андрагогічного підходу. Проаналізовано сутність базових понять: «андрагогічний підхід», «робітник морського транспорту», «професійна компетентність», «професійно важливі якості». Досліджено психолого-педагогічні аспекти формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту.

У дисертації розроблено, науково обґрунтовано й експериментально перевірено модель професійної підготовки робітників морського транспорту. В основу розробки моделі було покладено компетентнісний, андрагогічний, системний та діяльнісний підходи до організації педагогічного процесу, застосування яких мало суттєвий вплив на визначення змісту професійного навчання, вибір форм, методів, засобів навчання і, безумовно, на кінцевий результат.

Визначено компоненти сформованості професійно важливих якостей робітників морського транспорту, а саме: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний. Виділено критерії (*теоретична готовність; практична готовність; мотиваційний критерій*). За умов урахування відповідних критеріїв та показників було виділено високий, середній та низький рівні сформованості професійно важливих якостей у робітників морського транспорту.

Грунтуючись на аналізі психолого-педагогічних досліджень, наукової літератури й практики навчально-виховної роботи, окреслено педагогічні умови, що сприяють реалізації андрагогічного підходу та підвищенню ефективності формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту. Експериментально доведено, що реалізація андрагогічного підходу та обґрунтованих педагогічних умов значно впливають на ефективність формування професійно важливих якостей робітників морського транспорту.

Ключові слова: робітники морського транспорту, андрагогічний підхід, інтерактивні технології, професійна компетентність, професійно важливі якості, модель професійної підготовки, педагогічні умови.

АННОТАЦІЯ

Черненко Н.И. Педагогические условия реализации андрагогического подхода в профессиональной подготовке работников морского транспорта. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 - теория и методика профессионального образования. - Херсонский государственный университет, Херсон, 2016 г.

Диссертационное исследование посвящено проблеме организации профессионального обучения работников морского транспорта на основах андрагогического подхода. Проанализирована сущность базовых понятий: «андрагогический подход», «работник морского транспорта», «профессиональная компетентность», «профессионально важные качества».

Проанализированы андрагогические составляющие подготовки работников морского транспорта; раскрыты психологические закономерности и современные, практические подходы к организации учебного процесса в профессиональной подготовке; выделяются методы и приёмы, применения которых в образовательном пространстве положительно влияет на повышение интереса слушателей к

собственной траектории образования и самообразования, настраивает их на самосовершенствование, саморазвитие и самореализацию.

Исследованы психолого-педагогические аспекты формирования профессионально важных качеств работников морского транспорта.

В диссертации разработана, научно обоснована и экспериментально проверена модель профессиональной подготовки работников морского транспорта. В основу модели были положены компетентностный, андрагогический, системный и деятельностный подходы, которые способствовали организации педагогического процесса и имели существенное влияние на определение содержания профессионального обучения, выбор форм, методов, средств обучения и, безусловно, на конечный результат.

Определены компоненты сформированности профессионально важных качеств работников морского транспорта, а именно: мотивационный, когнитивный, деятельностный. Выделены критерии: теоретическая готовность; практическая готовность; мотивационный. При условии учета соответствующих критериев и показателей было выделено высокий, средний и низкий уровни сформированности профессионально важных качеств у работников морского транспорта.

Анализ психолого-педагогических исследований, научной литературы и практики учебно-воспитательной работы позволил выделить педагогические условия, которые способствуют реализации андрагогического подхода и повышению эффективности формирования профессионально важных качеств работников морского транспорта.

Ключевые слова: работники морского транспорта, андрагогический подход, интерактивные технологии, профессиональная компетентность, профессионально важные качества, модель профессиональной подготовки, педагогические условия.

ANNOTATION

Chernenko N.I. The pedagogical conditions of the andragogical approach realization in the vocational training of maritime traffic workers. – The manuscript.

The dissertation for the degree of the candidate of pedagogical sciences in the area of expertize 13.00.04 – The Theory and Methodology of Professional Education. – Kherson State University. – Kherson, 2016.

Dissertational research is devoted to the problem of the organization of vocational training of maritime traffic workers on the bases of the andragogical approach. The essence of base concepts is analyzed: “the andragogical approach”, “maritime traffic worker”, “professional competence”, “professionally important qualities”.

Psychoeducational aspects of the formation of professionally important qualities of maritime traffic workers are investigated.

In the dissertation, the model of vocational training of maritime traffic workers is developed, scientifically proved and experimentally tested. Competence, andragogical, system and activity approaches for the organization of the pedagogical process, the use of which has essential influence on the definition of the matter of the educational process, the choice of forms, methods, tutorials and, certainly, on the end result, have been stated as those underlying the development of the model.

The components of the development of professionally important qualities for

maritime traffic workers are defined, namely: motivational, cognitive, activity. The criteria are singled out: theoretical readiness; practical readiness; motivational. Provided that corresponding criteria and factors were taken into consideration, high, average and low levels of development of professionally important qualities of maritime traffic workers have been singled out as well.

Being based upon the analysis of psychoeducational researches, scientific literature and the practice of teaching and education, we outline the pedagogical conditions which support realizations of the andragogical approach and the efficiency increase of professionally important qualities of maritime traffic workers.

Keywords: maritime traffic workers, andragogical approach, interactive technologies, professional competence, professionally important qualities, vocational training model, pedagogical conditions.

Підписано до друку 20.04.2016 р. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Друк різнографія. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 79.

Віддруковано з готових оригінал-макетів в ТОВ "Айлант"
Свідоцтво про реєстрацію ХС №1 від 20.08.2000 р.
73000, м. Херсон, пров. Пугачова, 5/20